

PLEIN

1958

NOVEMBER

HET GROOTSTE GEHEIM VAN HET LEVEN IS DE KOM-
MUNIKATIE, HET MEDEDELLEN.
MENSELIJK LEVEN BETEKENT PAS ZICHZELF **ZIJN**, ALS
HET ZICHZELF **GEVEN** BETEKENT.
DE DIEPSTE BELEVING VAN HET MENS-ZIJN LIGT DAAR-
OM BESLOTEN IN HET MEDEMENS ZIJN.
GODDELIJK LEVEN IS HET WONDER DER VOLSTREKTE
IDENTITEIT TUSSEN ZICHZELF ZIJN EN ZICHZELF
GEVEN.
OFWEL: GOD IS LIEFDE.

MENSELIJK LEVEN IS:
WEL WILLEN KOMMUNICEREN, WEL ZICHZELF WILLEN
MEDEDELLEN, MAAR DIKWILS HET NIET KUNNEN OF
DURVEN EN HET DAAROM NIET ECHT EN DAAD-
WERKELIJK EN TEN VOLLE WILLEN.
GODDELIJK LEVEN BETEKENT IN DE PRAKTIJK VAN
GODS GESCHIEDENIS MET DE MENSEN:
MENS WORDEN.

PLEIN 1958 IS EEN BEWEGING,
ONTSTAAN UIT VERWONDERING EN BEZINNING OVER
DIT LEVENSGEHEIM
EN GERICHT OP DE BELEVING EN VERWEZENLIJKING
ERVAN.
EEN BEWEGING VAN EN VOOR MENSEN.
WIJ, DIE DEZE BEWEGING IN ONZE GEZAMENLIJKE
AKTIVITEITEN EN IN ONS MAANDBLAD TRACHTEN TE
LEIDEN EN TE BEZIELEN,
BEHOREN UIT EERLIJKE OVERTUIGING TOT DE KATO-
LIEKE KERK.
IN DEZE KERK ONTVANGEN EN ZOEKEN WIJ HET
GELOOF IN HET MYSTERIE VAN HET LEVEN.

OMWILLE VAN DIT MYSTERIE, OMWILLE VAN DE KOM-
MUNIKATIE, OMWILLE VAN DE ONTMOETING EN DE
GEMEENSCHAP, WAARTOE WIJ DE MENS GEROEPEN
WETEN, KIEZEN WIJ IN BEWEGING EN BLAD
— OVER ALLERLEI GRENZEN VAN KERK, LEVENSOPTAT-
TING, RAS, KULTUUR EN WELSTAND HEEN —
VOOR SAMENWERKING EN GESPREK VAN MENS TOT
MENS.

VANDAAR DE NAAM PLEIN 1958.
„PLEIN” OM OPENHEID NAAR ALLE KANTEN, RUIMTE
EN VRIJE TOEGANG VOOR DE ONTMOETING TE
SUGGEREREN;
„1958” OM DUIDELIJK TE MAKEN DAT HET NU TE
DOEN IS.

maandblad
onder redaktie van:

pater s. jelsma
henny dröge
ir. ton groothuis
arie van den heuvel
piet reckman
harry scholten
drs. theo scholten
fietje steegers
drs. koos de valk
ger van vlijmen

•
verschijnt
11 maal per jaar

•
abonnement:
per jaar f 4.50
per half jaar f 2.25

•
losse nummers 40 cent
redaktie-administratie:
bezuidenhout 17
den haag
tel. 858443
giro 1334
•

PLEIN 1958

MIJN VREDE GEEF IK U

DE PAUS

Wij hebben een nieuwe paus. Kardinaal Roncalli is gekozen en hij is nu paus Joannes XXIII.

De kranten hebben u al uitvoerig ingelicht. Vrijwel iedereen weet hoe zo'n pauskeuze in z'n werk gaat en de moeilijkheden met de zwarte en de witte rook zullen u ook niet zijn ontgaan. Voorts heeft men zich beijverd om u alles van de nieuwe paus en van een brede kring rondom hem te vertellen. U weet hoe laat hij naar bed gaat en hoe laat hij opstaat; u heeft wellicht gegruwd toen u hoorde, dat Joannes XXIII wel sigaretten rookt en ongetwijfeld hebt u ervan opgekeken te horen dat een van zijn broers in Parijs heeft rondgelopen zonder stropdas.

Alhoewel dit alles bijzonder boeiende lektuur is, die ook de paus zich niet laat ontgaan: er zijn toch nog wel andere dingen, die van meer betekenis zijn en die ons langer bezighouden.

Het overlijden van Pius XII en de keuze van zijn opvolger hebben onze aandacht weer gericht op allerlei vragen, die zelden diep sluimeren, maar juist geregeld aan de oppervlakte van ons bewustzijn liggen om zich bij het minste of geringste te melden. Dat geldt voor vele mensen, katholiek en niet-katholiek. We zijn het er wel over eens, dat er een paus is, dat zijn taak gewichtig is en dat wij er allen mee te maken hebben op de een of andere manier. Wat de paus zegt of doet kan ver strekkende betekenis hebben. De een vindt dat de paus te weinig zegt, de ander wil dat hij minder zegt. De een is het met hem eens, de ander bestrijdt hem. De een gruwelt van de naam 'Heilige Vader', de ander bundelt al zijn gevoelens samen in dat 'Heilige Vader'. De een onderschat zijn betekenis, de ander overschat zijn betekenis. De een heeft verwachtingen die geen enkele paus kan waar maken, de ander verwacht niets in het bijzonder, maar luistert belangstellend. De een neemt alles wat de paus zegt bij voorbaat voor waarheid aan, de ander luistert en onderzoekt. Het aantal misverstanden rond de paus is legio en het zou meer dan een heel nummer van ons maandblad vergen om alleen maar de al te dolle misverstanden weg te nemen. Dan komen de vragen. Op sommige vragen is het antwoord eenvoudig te geven, maar er zijn ook vragen die tevens onze vragen zijn of die wij kunnen uitbreiden met aanvullende of verderstrekkende vragen.

Dit nummer wil geen afgerond geheel zijn. Wij hebben zoals dat heet 'een greep gedaan' en enkele punten brengen we onder uw aandacht. Wij hopen, dat het een goede greep is.

Redaktie.

PIUS XII

Op woensdag, de eerste oktober, stonden een zesentwintigtal theologische studenten van de Rijksuniversiteit van Groningen met enkele docenten op de grote binnenplaats van Castel Gandolfo: voor de publieke audiëntie van Pius XII. Een op zichzelf reeds niet alledaagse gebeurtenis: hervormde theologen uit het hoge Noorden temidden van de zuidelijke schare, die zich wild persend door de hoge poort naar binnen wrong.

Het was voor allen een teleurstelling toen medegedeeld werd, dat Z.H. niet zou spreken wegens een lichte indispositie. Maar, deze teleurstelling werd volkomen goed gemaakt door de verschijning van de tengere, witte gestalte, eerst op de binnenplaats, toen voor de buitenhof. Wij zagen de paus van zeer nabij. Ik heb zelden een vorst een menigte zo beminlijk zien groeten: geen groep uit de schare vergevend, een christelijk herderlijk en tegelijk verfijnd-aristokratisch groetgebaar van een oud man, met een zeldzaam levend, scherp gesneden, intelligent en toch mild gelaat.

Het bovenstaande is slechts de buitenkant van een publieke audiëntie. Wat mij meer trof: de man te zien, die gedurende vele en moeilijke jaren blijken had gegeven van grote geestelijke moed, die onvervaard moderne problemen heeft aangesneden en vaak met een opmerkelijke deskundigheid op velerlei gebied besproken. Dat is immers juist wat men in de moderne wereld van de Kerken verlangt. Dit zullen ook zij moeten erkennen, die anders dachten over de behandelde onderwerpen. Het was de geest van een onvervaard apostolaat: een willen spreken, dat voortkwam uit de overtuiging te moeten spreken om Christuswil.

Men zal mij ten goede houden, dat ik in het bijzonder aan mijn eigen vak denk: het Nieuwe Testament en de oud-christelijke letterkunde: Pius XII was de man, die de moed had om opdracht te geven tot opgraving onder de St. Pieterskerk te Rome, de technisch gesproken meest perfecte opgraving ter wereld, die naar de inhoud gezien voor de oudste kerkgeschiedenis van het grootste belang is. Pius XII had hiermee in een traditioneel gebonden Romeinse omgeving een daad van grote wetenschappelijke moed gesteld. Dit alles is een reden te over voor reformatorische christenen om met eerbied op te zien naar deze zuivere gestalte.

Gaarne geef ik gevolg aan het verzoek van de redactie van „Plein 1958” om deze voor de mikrofoon uitgesproken impressie in dit tijdschrift te plaatsen. Temeer omdat mij naar aanleiding van de radiotoespraak een belangwekkende brief van een protestant bereikte: 'Wat ik deze dagen (na het overlijden van de paus) zo gemist heb is het volgende. Tussen alle condoléances van de onderscheiden landen en kerken was er geen van de niet-katolieke, juist van de niet-roomskatolieke kerken. Persoonlijk voel ik dit als een ernstige tekortkoming.' Gelukkig kan ik er thans op wijzen, dat Prof. Dr. A. J. Bronkhorst van Brussel een zeer waardig en goed gesteld 'In Memoriam Paus Pius XII' in 'Hervormd Nederland' heeft geschreven, waarbij het portret van de paus werd afgedrukt. Dat is reeds een opmerkelijke verbetering in de onderlinge verhoudingen. Men doet tenminste niet meer of er niets gebeurd is. Maar ik meen met de briefschrijver, dat wij nog één stap verder moeten gaan in het onderling verkeer: de kerken moeten elkander kondoleren. Wie de eerste stap doet, zal waarschijnlijk tot zijn verrassing merken, dat de ander erop zat te wachten (al zal men dit waarschijnlijk niet laten merken). Dit betekent niet in het minst een verdoezeling van de verschillen. Het betekent, dat men een „corpus Christi” erkent in de andere kerk. Aan de kenners van de verschillen worde het overgelaten om deze erkenning precies te definiëren. Ik twijfel er echter niet aan of de vederlichte dienaren Gods in de hemel zullen meer vreugde hebben aan de erkenning dan aan de definitie, hoewel voor beide in de hemel de juiste ruimte zal zijn: zoals Karl Barth in zijn juweel over 'Mozart' heeft geschreven, dat hij er niet zeker van is of de engelen altijd Bach spelen, maar er stellig van overtuigd is, dat zij onder elkaar Mozart tot gids hebben. Een beginnende glimlach plooi de lippen der kerkvorsten en presidenten.....

JOANNES XXIII

heeft dinsdagavond 28 oktober, kort nadat hij tot paus was gekozen, een radiorede gehouden, die hij beëindigde met dit beroep op de regeringen.

Het moge ons thans vergund zijn een beroep te doen op de regeerders van alle naties, in wier handen het lot, de welvaart en de hoop van de verschillende volkeren is gelegd. Waarom worden niet eindelijk de konflikten en meningsverschillen op billijke wijze bijgelegd, waarom worden de hulpbronnen van de menselijke geest en de rijkdommen der volkeren vaker aangewend voor het smeden van wapenen, verderfelijke instrumenten voor het brengen van dood en verwoesting — dan voor de vermeerdering van het welzijn der bevolkingsklassen, vooral van degenen, die het minst bedeed zijn.

Zeker, wij weten, dat ernstige en nauwelijks overkoombare moeilijkheden aan zulk een prijzenswaardig voornemen en aan het slechten der geschillen in de weg staan. Maar zij dienen zelfs ten koste van grote inspanning zegevierend overwonnen te worden. Het gaat immers om de belangrijkste onderneming nauw verbonden met het welzijn van geheel het menselijk geslacht. Zet u dus aan het werk met vertrouwen en moed in de gloed van het licht, dat van boven komt, en met de hulp van God.

Richt uw blikken op de volkeren, die u zijn toevertrouwd en luistert naar hun stem. Wat vragen zij van u, waar smeken zij u om? Zij vragen niet om de monsterachtige oorlogsmachines, die onze tijd heeft voortgebracht, en die slechts broedermoord en universele ondergang kunnen brengen. Zij vragen om vrede. Die vrede, welke de mensen in staat stelt in vrijheid te leven, tot bloei te komen en te gedijen. Zij willen rechtvaardigheid, waardoor de wederzijdse rechten en plichten der verschillende klassen eindelijk in een billijke oplossing met elkander worden verzoend. Zij vragen tenslotte rust en eensgezindheid, waaruit alleen de werkelijke welvaart voort kan komen. In de vrede immers, mits zij gegrond is op de legitieme rechten van een ieder en bestendig wordt door broederlijke naastenliefde, ontwikkelen zich de kunsten en de beschaving, bundelen zich de krachten van allen in produktieve energie, groeien de nationale en partikuliere rijkdommen. De gedachten hierover van de grote geesten zijn bekend. De vrede is „de geordende eensgezindheid van de mensen” (Sint Augustinus-De Civitate Dei). Vrede is Rust in orde (Ibidem en Sint Thomas). Het woord vrede is zoet, hetgeen het betekent is heilzaam. Er bestaat echter een zeer groot verschil tussen vrede en slavernij. De ware vrede is rust in vrijheid (Civ. Philippica).

Men moet opnieuw aandachtig overdenken en overwegen wat de engelen boven de kribbe van het Goddelijk Kind zongen: Glorie aan God in den hoge, vrede op aarde aan de mensen van goede wil (Luc. II, 14). Men schenkt inderdaad geen ware vrede aan de burgers, aan de volkeren en aan de naties, wanneer men de vrede niet eerst schenkt in hun gemoed. Want er kan geen uiterlijke vrede zijn, indien deze niet de weerspiegeling is van een innerlijke vrede en indien de innerlijke vrede de andere niet leidt. Zonder de innerlijke vrede staat alles wankel en is in gevaar om in te storten. Doch alleen de godsdienst kan aan deze vrede voedsel, kracht en bestendigheid geven. Mogen degenen hieraan denken, die de naam van God afwijzen, zijn heilige rechten met voeten treden en tenslotte met vermetele hardnekkigheid pogen de godsvrucht in de harten der mensen te doven.

In dit ernstige uur herhalen wij de woorden en de beloften van de Verlosser: Vrede laat Ik u, Mijn vrede geef Ik u (Jo. XIV, 27).

VOOR DE WERELD

Dat het pausschap een der vreemdste paradoxen van de wereldgeschiedenis is, ervaart niemand dieper dan de paus zelf. Hij weet zich een feilbaar mens en moet zich wel kwellen met de gedachte, dat voor hem de tijd der grote vergissingen aangebroken kan zijn, maar niettemin weet hij ook, dat hij ergens in zijn ambt de stem van Christus is en dan niet dwalen zal. Hij is uit de wereld weggenomen en er tegenover geplaatst, maar om met haar en alle mensen dieper verbonden te blijven. Hij is de eerste en de voorste en moet 'dienaar der dienaren Gods' zijn en is de gevangene van een protokol, dat beklemmender wordt naarmate het luisterrijker is. Hij is de eerste en men luistert naar hem, maar tegelijk is hij de laatste, die moet toeluisteren en aandacht moet geven aan alle stemmen in de Kerk. Hij heeft beslissingsrecht, maar een historie van twintig eeuwen legt hem folianten voor met theologische en juridische beslissingen, die ondervraagd willen worden.

Wie paus wordt geeft zijn vrijheid op en wordt gevangene van zijn ambt en van de geschiedenis. Hij is een eenzaam man geworden zonder vrienden, want hij leeft nog slechts voor zijn ambt. Hij moet zelfs afstand doen van de naam, waarmee zijn moeder en zijn vrienden hem noemden, ten teken dat zijn vroeger bestaan in de wereld dood is. Hij is ingesloten in de historie en heeft geen vrijheid meer te doen wat hij wil, want voor alles is hij slechts opvolger — van

Petrus nog wel. Naar het ambt heeft hij zijn persoonlijkheid te voegen hoe zijn voorkeuren ook zijn. Toch weerspiegelt ieder pontifikaat binnen het vrijwel onveranderlijke ambt en het tirannieke schema van het protokol een persoonlijkheid. Binnen het rechtlijnig perspectief der historie is 'zo'n paus er slechts éénmaal'. Pius XII was een sterke religieuze persoonlijkheid en een man met een universele geloofsvisie; zijn omgang als diplomaat met alle zaken der wereld heeft dit nimmer in hem verduisterd. De latere geschiedschrijving zal hebben uit te maken in hoeverre zijn diplomatieke activiteit juist is geweest.

Als vertegenwoordiger van de pauselijke Stoel in Duitsland voerde hij de besprekingen met de Duitse regering in verband met de mislukte vredespoging van Benedictus XV in 1917; als staatssekretaris onderhandelde hij in uiterst moeilijke omstandigheden met Hitler-Duitsland over het afsluiten van een konkordaat; in de eerste jaren van zijn pontifikaat trachtte hij het dreigende en uitgebroken wereldkonflikt te bezweren. Bij het voortgaan van de oorlog hield hij niet op te werken voor de vrede en trachtte hij die vrede een vorm te geven in overeenstemming met de noden van de tijd. Ieder jaar sprak hij voor de Vaticaanse zender zijn Kerstboodschap voor de wereld. Hij tekende daar steeds meer tot in details de voorwaarden voor een echte vrede en een nieuw wereldbestel. Wie deze heldere, klassiek-gebouwde redevoeringen naleest, ont-

waart een visie die niet aanstonds origineel aandoet, want ze formuleert slechts het oude christelijke idee, maar die toch uiterst modern en aangepast blijkt en overal tegemoet komt aan de echte verworvenheden van ons dagelijks leven. Geen paus voor hem heeft zo compleet de democratische tendenzen, de technische vooruitgang en de sociale ontwikkeling aanvaard als Pius XII. Hij deed dit, terwijl hij meer dan wie ook de bedreigingen erkende, die in deze moderne ontwikkelingen gegeven zijn. Wat hij leerde stemt overeen in de grote lijnen met wat de wereldorganisatie der volkeren principieel als uitgangspunten nam. Over de prioriteit en de originaliteit der ideeën valt niet te twisten: ze stammen uit het christelijk verleden van de mensheid. Pius' houding aksentueert het feit, dat de wereld tot vandaag toe nog altijd leeft uit die oude christelijke erfenis. En daarom werd zijn ganse gedrag gedragen door het besef, dat er ergens een open deur moet zijn, waarlangs de Kerk uit haar isolement kan ontsnappen om nieuw en fris in de wereld te staan, om een open hand te reiken aan allen, die van goede wil zijn.

Het herstel van religieuze waarden en waarheden op alle terreinen van menselijke aktiviteit stond Pius als een ideaal voor ogen. Iedere paus heeft dit gedaan, maar geen deed het zoals hij het ondernam: zonder voorbehoud alles aanvaardend wat hij als goed en bruikbaar aantrof. In dit verband is het opmerkelijk, dat Pius in de latere jaren van zijn pontifikaat zich vooral als de leraar heeft getoond in zijn honderden toespraken, waarin hij gelovigen en ongelovigen, eenvoudigen en vakgeleerden uiteenzette hoe een ieder in zijn milieu en beroep en ambt en wetenschap tot winst van allen zich inspireren kon op het christendom.

Hij heeft vroomheid geleerd en gezonde godsvrucht aan priesters en leken, hij heeft in zijn encyclieken een breed kerkbegrip ontwikkeld en een waardering gewekt voor strikt religieuze-liturgische vormen, maar steeds hield hij voor hoe dit alles kan en moet uitstralen als licht en warmte naar allen, die binnen en buiten de Kerk zijn. Vanuit een diep religieus besef naderde hij tot alle noden der mensheid, die juist zo pijnlijk nijpen, omdat ze in wezen religieuze noden zijn.

Naarmate hij ervaarde, dat andere mogelijkheden van beïnvloeding hem uit handen genomen waren, concentreerde hij zich op het magisterium, dat in zijn ambt besloten ligt. Het ontvangen en spreken van mensen werd steeds meer zijn werkdag. Hij leerde luisteren naar kinderen en boerenvrouwen en dit heeft hem meer onthuld van de noden der wereld dan zijn diplomatieke korrespondentie. Men kan de vele foto's die van hem bestaan wellicht het beste onderscheiden in die van de luisterende en de sprekende paus, maar of hij luistert of spreekt: in zijn ogen leeft de nood en de blijdschap van de gehele wereld.

N. de Rooy, pr.

Ik vroeg me af, of de pausen zich niet iets minder moesten isoleren in hun Vaticaanse getto en hun riant zomerverblijf in de Albaanse bergen; of zij niet meer kontakt moesten zoeken met hun volk, ja met heel de wereld. En dat niet alleen via de radio of het televisiescherm.

Dagelijks heeft de opperherder de gloriërende Kerk voor ogen. Wellicht is hij beter dan wie ter wereld ook georiënteerd over de Kerk. Maar weegt wel iets op tegen de persoonlijke kennis-making met de noden, het persoonlijk zich-inleven en meeleven met de tragiek der kerken, de persoonlijke oriëntatie over de stand van zaken in de verscheidene delen der Wereldkerk?

Ziet eens zijn eigen bisdom Rome, waar de kerkelijke en sociale noden ten hemel schreien en waar de mammoetparochies van dertig- tot veertigduizend zielen in de buitenwijken de zielzorg haast ondoenlijk maken. Zou het niet stimulerend werken op de initiatieven der zielzorgers, als de paus (al is er ook een vikaris) persoonlijk Rome visiteerde; als hij af en toe een bezoek bracht aan de armenwijken en naar het voorbeeld van zijn vroegere medewerker, de edele mgr. Montini van Milaan, een troostend woord sprak tot de werkers en werklozen? Nog herinner ik me de foto die voorstelt, hoe de paus na het bombardement van Rome in juli 1943 bij de San Lorenzo midden tussen zijn volk stond, dat zich om hem heen verdrong en tot hem opzag als naar een andere Verlosser. Waarom blijven zulke momenten in een pausleven zo zeldzaam?

Ik denk aan andere pausen die hun kudde te Rome vaak bezochten. Ze verlieten de beslotenheid van hun apostolische paleizen en maakten lange voettochten door de heilige stad. Pius V visiteerde persoonlijk de kerken en het hospitaal van de H. Geest. Benedictus XIII gaf zelf katechismus aan de jeugd, preekte, diende de Sakramenten toe en verzorgde de zieken. Met klem verzocht hij de priesters iedere zondag epistel en evangelie te verklaren. Nog verder dromen mijn gedachten weg. Ik zie weer voor me de reizende pausen, die uit apostolische motieven hun kudde bezochten, in Italië niet alleen, maar ver over de grenzen. Leo IX, later heilig verklaard, (1049—1054) trok door half Europa, synoden presiderend en kerken konsakrerend. Overal ging hij rond, stuwend, bezielend, sprekend. Zijn tijdgenoten verhalen van de geweldige indruk die deze feiten maakten. De universele betekenis van het pausdom werd nu levensaanschouwelijk.

BRIEVEN UIT ROME

Trok ook de Christus zo niet rond, zegenend en zielen zoekend? Doch sinds 1870 hebben de pausen zich hermetisch opgesloten en hun enige tocht geldt de basilieken van Rome of hun buitenverblijf. En toch: juist in deze moderne, ontkerstende tijd zou van een pauselijk kontakt met de leiders en hun volkeren ontzaglijk veel invloed kunnen uitgaan. Eertijds moesten de kudden hun herders opzoeken, thans is het de tijd dat de herders naar hun kudden gaan.

Waarom verlaat de Vader der volkeren, de grote banierdrager van Christus, nooit de Heilige Stad, om een apostolisch bezoek te brengen aan de hoofdsteden der christenheid? Zou dat met de huidige verkeersgemakken zo'n naïve utopie zijn en zoveel tijd vergen? De wereld is klein geworden; op één dag voert een vliegtuig de reiziger vanuit Rome naar het Noorden van het kontinent of tot in het hart van Afrika. Verbeeld u deze filmflits: de paus te Stanleyville toegejuicht door duizenden gedoopte negers; de Vader te midden van zijn allerjongste kerken. Zeker, men kan op bedetocht trekken naar Rome en de paus 'zien'. Doch deze reis is alleen mogelijk voor bemiddelden als ze van verre landen moeten komen. Bovendien is het psychologisch effect van een pauselijk bezoek veel sterker, wanneer de herder persoonlijk komt en meeleeft met zijn kudde. Zouden andersdenkenden en ongelovigen niet onder de ban van deze verschijning raken? Zou de paus niet persoonlijk mogen konfereren met katolieke voormannen en oecumenisch gezinde christenen?

Uit: Te Elfder Ure.

Ook ons raakt de keuze van de Paus

De bezetting van de pauselijke troon is een zaak, die in de eerste plaats de leden van de rooms-katolieke kerk aangaat en waarover het college van kardinalen verantwoordelijk is; zij is dus voor alles een aangelegenheid van de kerk. Deze gemeenschap is uitgelokt door de spekulaties, die hier en daar worden gelanceerd, nu de zetel van Petrus vakant is. Ofschoon zij mogelijk niet zonder grond zijn en ongetwijfeld het verlangen naar nieuws over dit voor velen blijkbaar geheimzinnige religieuze lichaam bevredigen, hebben deze bespiegelingen bepaald onprettige kanten. Wat hun gronden betreft: ongetwijfeld doen zich in het Vaticaan spanningen voor. Men kan zich moeilijker voorstellen, dat binnen deze reusachtige kerk met haar lange geschiedenis en in haar konfrontatie met de wereld, die ver uiteenlopende vraagstukken oproept en waarin zij tegenstrijdige belangen heeft, geen tegenstellingen zouden bestaan dan dat zulks wel het geval is.

De kerk timmert aan de grote weg. Dat is haar plicht; maar het gevolg is, dat zij de aandacht en de nieuwsgierigheid van de voorbijgangers oproept. Zij prikkelt hen bovendien, doordat mede krachtens haar hiërarchische opbouw en daarom wellicht onvermijdelijk veel van haar interne discussies niet in de openbaarheid treden, zodat het vaak moeilijk te beoordelen is, hoe zwaar een bepaalde uitspraak weegt en wat het juiste perspectief van een bepaalde gedragslijn is. Bepaald verbaast zich wel eens de buitenstaander (en zelfs de insider) over de wijze, waarop men soms in het Vaticaan geestelijke belangen meent te kunnen behandelen. Tenslotte is er, in het bijzondere geval van deze sedisvacatie, de vraag, in welke toestand de kerkelijke leiding is achtergebleven bij de dood van paus Pius XII. Dat alles geeft de vermoedens en veronderstellingen ruimschoots voedsel.

Evenwel neemt dat niet weg, dat zij in zoverre onbehoorlijk zijn, als bij de keuze van de nieuwe paus nog iets anders op het spel staat dan de verkiezing van een man, die de politiek van de kerk intern en extern leiding zal moeten geven. Voor de zijnen is de paus bestuurder van de kerk als konsekwentie van het feit, dat hij opperherder is en de ambtsdrager, op wie de hoogste verantwoordelijkheid rust voor de rechte, dat wil zeggen heilbrengende leer inzake het geloof en de zeden. Hij bekleedt het ambt der waarheid, dat door Christus zelf is ingesteld tot het behoud van de zielen der gelovigen. Dat is de binnenring van zijn functie. En daarbinnen weer bevindt zich een kern, die nog meer verbonden is met het geloof van de kerk: hij is de belichaming van de eenheid en heeft voor haar te waken

in opdracht van zijn godmenselijke Heer. Hier raken wij meer dan bij de andere aspecten van zijn ambt aan zijn priesterlijkheid, daarin de diepste grond ligt voor zijn aanspraken op de geestelijke leiding van de gehele wereld.

Dat alles behoeft de niet-katolieke niet te regaderen; het is evenwel in het geding geweest bij de verkiezing van de paus. De niet-katolieke kan de aanspraken afwijzen en doet het ook. Hij zal, als hij christen is, een zo in één hand gelegd ambt der waarheid niet erkennen: en de niet-christen zal met dit verschijnsel van een zo sterk gecentraliseerd leergezag, aanvaardbaar voor een bepaald geloof, en dat alleen, in het geheel niets beginnen.

Het lijkt alles reden te over om te stellen: de verkiezing van de paus is geen zaak voor

Prof. Dr. C. W. Mönnich

buitenstaanders. Die kunnen alleen de gestes van Petrus' opvolger beoordelen voor zover zij er mee te maken krijgen, dat wil zeggen in het vlak van de kerkelijke en wereldlijke politiek.

Toch is men daarmee niet klaar. De leden van de kerk vormen een zesde tot een vijfde van de wereldbevolking; en ofschoon niets zo onhanteerbaar en onzeker is als een statistiek betreffende de aantallen aanhangers van een godsdienst, ziet men aan een dergelijk getal, hoe ruw ook geschat, dat de mening: wat in de rooms-katolieke kerk bij de verkiezing van een paus gebeurt gaat ons niet aan, vrij naïef is. Wij, die buiten deze kerk staan, dragen er geen verantwoordelijkheid voor, gelijk al werd aangeduid. Maar dat betekent toch waarlijk niet, dat wij er niet mee te maken hebben. Misschien willen wij het niet; maar wij krijgen er toch mee te maken. Het deel rooms-katolieken in de wereld is te groot dan dat wij met negeren klaar zijn.

Deze kerk stelt ons soms voor raadsels, en zij snijdt mogelijkheden tot toenadering soms zeer ruw af. De redenen hiertoe zijn zeker niet altijd doorzichtig, al kan men laten gelden, dat de kerk, die hoe dan ook een wereldmacht in de minderheid is, de noodzaak kan zien om de rijen te sluiten en de discipline te versterken, als wij, in onze afzonderlijke situatie haar niet kunnen ontdekken. Maar het feit blijft staan: zij staat nu eenmaal in ons midden en is onvermijdelijk op onze weg, of wij dat appreciëren of niet. Geen groep van die omvang kan geïsoleerd blijven; haar vragen zijn onontkoombaar van belang in onze eigen problemstelling; wij hebben hoe dan ook rekening met haar te houden.

Zij kompleteert stellig de rekening van ons. Men ziet het aan de verdeling der katolieken over de wereldbevolking. Negen tiende

van de leden dezer kerk woont in Europa en Amerika: eenheden die noch onderling, noch intern eenheden zijn. Hoe men het ook wil verklaren: in ieder geval is de meerderheid der katolieken op beide continenten te vinden in de zuidelijke streken, dat wil zeggen, in de meest feodale, de minst geïndustrialiseerde gebieden, en men behoeft nog geen aanhanger van de marxistische kultuurleer te zijn om te zien, dat hier stof voor konflikt ligt. Azië herbergt ruim zes procent van alle katolieken, Afrika ruim drie procent, Oceanië ruim een half procent. Dat betekent een zeer breed en bovendien een zeer verschillend front waarop de kerk in en tegenover haar omgeving staat. Wil men het zich wat konkreter voorstellen: de paus is het hoofd zowel van de zeer vooruitstrevende en tot de intelligentste Europeanen behorende katolieke Franse groeperingen als om de z.g. Nouvelle Théologie staande, als van de Zuiditaliaanse landeigenaars en de Columbiaanse geestelijkheid. Zijn kerk heeft in Spanje totaal andere problemen voor zich als in China of in de Verenigde Staten. Het is een van de geheimen van dit ambt, dat de paus deze verscheidenheden en tegenstrijdigheden kan zijn: een geheim, dat nu niet ontsluitend behoeft te worden. Maar het is voor ons wel van belang, dat zijn kerk ons door omvang en aard geregeld voor vragen zet en ons daarmee onherroepelijk in discussies, konflikten en compromissen betreft.

Daarom raakt het ons, christen of niet, rooms-katolieke of protestant; als het konklaaf een paus kiest. Zelfs als Rome zich eenvoudig op enige lapidaire banvloeken jegens de niet-roomse wereld zou terugtrekken, zijn wij niet van haar af — en zij niet van ons. Er hebben zich in het verleden — ook het recente verleden — omstandigheden voorgedaan, die haar haar kracht in een isolement deden zoeken en een gedragslijn volgen, die meer op een middeleeuwse situatie dan op die van de twintigste eeuw leek te zijn geïnspireerd. Maar hoe fors haar „neen" jegens ons, en ons „neen" jegens haar mag klinken, zij kan niet iedere vijf wereldburgers en wij niet iedere zesde voorbijgaan alsof wij of hij lucht zijn.

Er is over de mogelijkheden der opvolging van Pius XII de laatste weken genoeg gespekuleerd, ook over degene die nu is gekozen: de patriarch van Venetië. Wij zeiden reeds, dat ons dat onbehoorlijk voorkwam. Maar nu het zover is dat de beslissing is gevallen, kunnen wij alleen maar wensen, dat een man is aangewezen, die beseft, dat wij allen met hem te maken hebben, en hij met ons. Hij moge de wijsheid hebben zijn taak in die geest te vervullen; het behoort tot de niet altijd gehonoreerde, maar beste tradities van zijn ambt, daar naar te streven, „Weid mijn schapen" is het hem opgelegde gebod van zijn Heer, die evenwel ook de zijnen in andere schaapskooien dan Rome heeft.

De Groene.

Gehoorzaamheid

Wij leiden onze mensen te weinig op tot zélf denken, zélf onderzoeken, zélf beslissen, te veel tot een passief alles overlaten aan de kerkelijke overheid. Het is alweer zowat een halve eeuw geleden, dat een priester uit het bisdom Haarlem zich in een debat met Henri Poels liet ontvallen, dat de bisschop, als hij maar priesters genoeg had, aan elk gezin een geestelijk adviseur, een moderator moest toevoegen. Poels lachte hem uit, maar daar was hij Poels voor. Ik ben overtuigd, dat talloze Nederlandse priesters en leken het idee nog zo gek niet vonden, want dat een katoliek kon lopen zonder geleid te worden, was uitgesloten.

Denkt men daarover vandaag algemeen anders? Hier en daar zeker, zelfs in wat men populair noemt 'de hoogste kringen'. Hoe sprong onlangs mijn hart op, toen ik las, dat een Nederlandse bisschop openlijk gezegd had: niet de gehoorzaamheid en de eerbied, maar de liefde is de eerste van de christelijke deugden. En ik verstout mij eraan toe te voegen: allereerst de liefde tot de waarheid. Er is onder ons te veel laffe angst om de waarheid te zeggen, ook om konsekvent door te denken en aldus het risico van alle blinde volgzzaamheid, alsmede de fataliteit van alle misbruiken van het beginsel der pauselijke onfeilbaarheid, scherp te zien. Men behoorde zich nooit op dit dogma te beroepen om onderwerping aan enige tuchtmaatregel te bevorderen. Die dierbare volgzzaamheid..... Is er nog een gemeenschap op aarde, die de volgzzaamheid als een deugd vereert?

Volgzzaamheid is geen deugd; zij is het instinkt van de schapen; zij is benedemenselijk en ontbreekt zelfs bij de kleine kinderen. Zij moet ons aangeleerd worden. Dat kan zijn nut hebben zoals veel, dat wij in zelftucht moeten leren. Zijn nut voor de samenleving, die niet kan reilen en zeilen bij een ongebreideld individualisme van haar leden. Zijn nut voor onszelf, mits het volgen voortvloeit uit een wilsbesluit tot gehoorzamen. Ik denk er niet aan de kardinale deugd der gehoorzaamheid te kleineren, maar maak bezwaar, als iemand het kardinale verschil tussen gehoorzaamheid en volgzzaamheid verwaarloost, want dit is identiek met het verwaarlozen van het verschil tussen een mens en een schaap. Gehoorzaamheid is een bewust zichzelf verloochenen; het is een virtus, d.i. een krachtsinspanning van de menselijke wil. Volgzzaamheid is niets daarvan; zij is de dood in de pot voor alle gemeenschappen: zij snijdt niet alleen de excessen van eigen-gereidheid af, maar doodt het eigen initiatief en het besef van een persoonlijke verantwoordelijkheid. Dit noem ik met Romano Guardini de vloek van de volgzzaamheid. Zij is gehoorzaamheid 'perinde ad cadaver' en van wie ook deze onsmakelijke vergelijking afkomstig is, zij is de levende mens

onwaardig. Zij mag in de militaire dienst haar nut hebben — zij heeft althans de gruwelen van Befehl ist Befehl en de gaskamers mogelijk gemaakt —, maar zij is verderfelijik voor ons geweten en voor onze kracht.

In de dagen, dat onze brave pers, in doods-verachting verenigd, eenstemmig Schaepman aankefte, die zwart schaap was in de ogen van de Haarlemse bisschop Bottemanne, schreef de directeur van De Tijd, tevens leider van deszelfs braintrust: 'De kracht van de Kerk is gelegen in de volgzzaamheid van de gelovigen'. Bij andere kerkvaders dan Pietje Vermeulen heb ik zulk een krasse verzekering tot dusver niet gevonden, maar ik houd het in alle geval voorlopig bij de Heilige Geest zelf, indien ik tenminste iets van de kerkgeschiedenis wil kunnen begrijpen.

Vrijwel alle ketterijen zijn klerikale initiatieven, tot het laïcisme toe, en tenminste had — alles buiten de Heilige Geest om geredeneerd — het Jansenisme in heel West-Europa gezegevierd, als de beminde gelovigen hun bisschoppen maar trouw genoeg gevolgd hadden. Nee, onkritische volgzzaamheid komt neer op het uitschakelen van hersens en wil; het kan nooit goed zijn, tenzij men robot of N.S.B.-er wil worden. Dit beaamt trouwens iedereen, maar de 'nette' lieden bewaren hun kritiek voor het gesprek; in officiële uitingen zeggen zij dan het omgekeerde en soms stenigen zij iemand, die **openlijk** zijn bewaren belijdt.

Prof. Dr. L. J. Rogier

En het fraaiste is dan, dat men dit doet met een beroep op de naastenliefde.

Heeft de Kerk, sinds zij veel nadrukkelijker dan te voren de verantwoordelijkheid en de apostolische zelfwerkzaamheid van de leken is gaan betrekken in wat kardinaal Faulhaber 'die zeitgemasse Mission' noemde, misschien nog een en ander gehandhaafd, dat daarmee kwalijk strookt en dat aan dragen van geest en over-angstvalligen nog altijd kan dienen om een levenslange onmondigheid zelfs van de gestudeerde leek te bevorderen? Ik vraag mij b.v. af, of niet nog al te velen aan de strekking van de Index een geforceerde en jegens de wetenschap zelfs onjuiste uitleg geven. Dit instrument van een nauwlettende zielzorg is nooit bedoeld om een rem op de vrije beoefening van de wetenschap te zijn en wie het aldus voorstelt of suggereert, dwaalt en kan weer dwalende gewetens teweegbrengen.

Het is de plicht van de katholieke geleerden kennis te nemen van al wat op hun vakgebied en de belendende gebieden, in de

ruimste zin genomen, verschijnt, ook al druist het regelrecht tegen geloofs- en zedenleer in. Studenten in de godgeleerdheid, de wijsbegeerte, de moderne letteren, de pedagogiek, de sociologie, de politieke wetenschappen en — last not least — de geschiedenis, die Rousseau links laten liggen, omdat hij op de Index staat, verkeren in een ernstige dwaling. Wij zouden hun een ondienst bewijzen door deze dwaling in hen te versterken. Dit kan alleen het skrupulantisme bevorderen. Ik heb niettemin de indruk, dat in de zielzorg de hier gewraakte neiging nog al te dikwijls bestaat en dat men de jongelieden te zeer de plicht suggereert zich zoveel mogelijk te onthouden van het kennismaken van wat de eigen overtuiging kontrarieert. Dit ondermijnt de kritische zin van onze studenten en doet afbreuk aan de alzijdige belesenheid, onmisbaar als grondslag van de deskundigheid.

Ik geloof hiermee beland te zijn bij een algemeen euvel, dat onze katholieke opvoeding naar mijn eigen inzicht nog te zeer eigen is. Het is ook weer de overdrijving van een deugd. Het is de metodiek van de loopleidsels en de valhoedjes, de klokkenzorg, die het kind radikaal van de straat houdt uit vrees voor het drukke verkeer en het het zwemmen verbiedt, opdat het niet zal verdrinken. Hoeveer dat in sommige katholieke gezinnen — gelukkig steeds minder in de scholen, zelfs bij de zusters — nog gaat ten opzichte van de lectuur, schijnen maar weinigen zich te realiseren, zeker niet die kanselboetpredikers, die het er zo dik opleggen, als het gaat over ouders, die 'alles' maar goedvinden. Zulke ouders zullen er zeker heel veel zijn, maar mij verontrust het nog meer, dat juist de zeer goede, de zeer ernstige ouders, in traditionele skrupules gevangen, een kasplant-opvoedings-techniek pogen voort te zetten, die onschuld en onkunde identificeert. Dit meen ik te weten uit een ervaring, verkregen in jarenlange dienst bij het openbaar middelbaar onderwijs: bij de meeste niet-katholieke jongelieden, die aan het studeren toekomen, heeft de opvoeding het kennismaken van wat op allerlei gebied verschijnt, gestimuleerd en die belangstelling strekt zich dan helaas vaak tot rijp en groen voedsel uit.

Dit is een gebrek, maar het omgekeerde ervan bestaat bij ons, waar over-angstvalligheid nog meer dan men wil weten als een erfelijke belasting op de beste gezinnen drukt. Ik schrijf het daaraan toe, dat katholieke studenten, vooral de meisjes, in belesenheid en in lust tot lezen, speciaal in de techniek van het skeptisch en kritisch lezen, vaak zo verontrustend ver bij anderen achter staan. Het boek is onder ons te weinig in ere en de huisbibliotheek wijst al te dikwijls het lage peil van onze belangstelling uit.

Uit: rede voor St. Adelbert
Landdag 1958.

S. Jelsma

DEMOKRATI

Velen twijfelen ernstig aan de mogelijkheid van een objectief samengaan van puur katholicisme en ware democratie in één en dezelfde mens of menselijke gemeenschap. Het katholiek beginsel is te dogmatisch, meent men, de katholieke zedenleer té zeer van bovenaf opgelegd en de organisatorische opzet té gebonden aan zijn aloude en onveranderlijke streng-monarchale vorm, om ook maar een begin van wezenlijke democratie toe te laten.

Voor al het laatste punt wordt beschouwd als doorslaggevend: de organisatie is zodanig, dat door eenzijdig dirigisme de persoonlijke verantwoordelijkheid der georganiseerden tot nul of bijna nul teruggebracht wordt, terwijl het vrije initiatief en zelfs de vrije keuze van nieuwe machthebbers volkomen buiten het systeem vallen. Er is een betrekkelijk kleine elite, die regeert: de anderen geloven en gehoorzamen. Laat het zijn, dat een beperkt aantal 'intellectuelen' en 'durvers' af en toe eens kritiek uitoefent en in eigen kring wat mokt en plannen maakt: uiteindelijk legt men zich allemaal netjes neer bij wat 'de klerus' beslist.

Tegenover deze bedenkingen staat het

volgende: wij geven het slechts ter beoordeling en ter bezinning.

De Kerk presenteert zich zelf aan de wereld als de gemeenschap van het volk Gods. Dit volk ontstaat en groeit uit een goddelijk levensbeginsel: waar mensen geloven in Jezus Christus als Zoon van God en Verlosser der wereld, stellen zij zich open voor datgene wat door de verlossing voor hen is vrijgemaakt en kunnen zij gaan delen in de goddelijke vitaliteit van Christus zelf. De inkarnatie, in Christus begonnen, zet zich voort en overal waar mensen in het Godsrijk worden ingeschakeld, ontvangen zij persoonlijke verantwoordelijkheid voor de gang van zaken in dat Godsrijk.

Het verlossingswerk vraagt om voleinding en voltooiing, waartoe het volk Gods in zijn geheel opdracht heeft ontvangen. Niets kan men geheel en al overlaten aan een of andere gezagsdrager of gezagsinstantie. Het universele apostolaat, dat opgesloten ligt in het 'koninklijk priesterschap', waarvan Petrus spreekt, roept om de minstens inwendige aktiviteit van allen. Voor zover men deelt in Christus' goddelijk leven, is men met Hem en met Zijn volk verbonden en mede-verantwoorde-

lijk voor de instandhouding en groei der kerk. Deze verantwoordelijkheid, die men kan dragen omdat men verlost is tot redding en niet tot vernietiging der persoonlijkheid, kan en mag men niet van zich afschuiven of aan kerkelijke leiders overdragen. Hiërarchie, klerus en leken laten zich tezamen 'als levende stenen opbouwen tot een geestelijke tempel, bestemd voor een heilig priesterschap, dat geestelijke offers brengt, welgevallig aan God door Jezus Christus' (I Petrus 2 : 5).

Zo is men 'een uitverkoren geslacht, een koninklijk priestendom, een heilige natie, een aangeworven volk, om te verkondigen de deugden van Hem, die ons riep uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht' (I Petrus 2 : 9).

Deze schriftuurlijke gegevens heeft de katholieke Kerk volledig in haar ecclesiologie (leer aangaande de Kerk) verwerkt. Daarbij komt, dat zij in haar aktuele prediking nog sterker dan wel eer de noodzaak naar voren brengt van een bewust geloof. Een bewust geloof is altijd een persoonlijke daad. Het kan niet massaal of met diktatoriale middelen of volgens een bepaalde routine te voorschijn worden geroepen. Integendeel, het moet worden gezien als een door persoonlijke genade tot stand gekomen keuze, welke daarna een houding en een belevenswijze wordt, op de eerste plaats van strikt persoonlijke aard.

Het objekt van dit geloof valt niet onder het domein van de menselijke vrijheid. Dit geloofsvoorwerp is nl. goddelijke openbaring, en de mens is uiteraard niet vrij met het goddelijke te doen wat hij wil. Wie constateert, dat de in-

E VAN HET VOLK GODS

houd der geloofs- en zedenleer niet 'langs democratische weg' tot stand komt en gehandhaafd wordt, dient hiermede rekening te houden en wel te weten waar hij het eigenlijk over heeft.

Het volk maakt de openbaring niet; het kan de openbaring slechts aanvaarden, om er zich vertrouwd en met behoud der wezenlijke, fysieke vrijheid aan over te geven. Wie dat doet, komt terecht in de boven beschreven Christus-gemeenschap van het volk Gods, die hij eveneens heeft te aanvaarden, zoals zij door God werd geopenbaard en door de verlossing van de Zoon werd geschapen en gekonstitueerd.

Is er dan hier van democratie ten enenmale geen sprake? Het zal er aan liggen, wat men onder democratie gelieft te verstaan. Het is niet verwonderlijk, dat sommige menselijke begrippen te eng en te beperkt blijken, om er bovenmenselijke werkelijkheden mee aan te kunnen duiden. In zover democratie echter persoonlijke verantwoordelijkheid veronderstelt — en dit is, dunkt ons, toch zeer wezenlijk — kan men de inwendige structuur der Kerk zeker niet ondemokratisch noemen.

Men zal ervoor moeten waken zich blind te staren op de organisatie met voorbij zien van het innerlijk organisme, waaraan deze organisatie ondergeschikt en dienstbaar is. In dit organisme worden allen, hoe onderscheiden hun functies ook zijn, geleid door dezelfde Geest, die allen samenbindt tot één lichaam en tot één volk.

Ook de onderscheiden functies maken, in de opvatting der katolieke Kerk, deel

uit van de goddelijke openbaring. Het zijn dus de vrijheid en de soevereiniteit Gods, die hier geëerbiedigd worden.

Maar bij de bezinning op het totaal en de details der openbaring en op de beleving van alles wat God aan de mensheid voorlegde, werkt héél het volk mee. Een nieuw dogma ontstaat, als vrucht van bezinning, eerder van onder op dan van boven af. Wat reeds lang in het geloof van het volk leefde omtrent de ten-hemel-opneming van Jezus' Moeder werd b.v. op 1 november 1950 door het kerkelijk leergezag dogmatisch vastgelegd.

In de beleving van hetgeen men gelooft, heeft men een nog groter persoonlijk aandeel. Men kan veel kanten uit; wie zijn geloof wenst te beleven in het huwelijk, ontvangt van de Kerk een sakrament; wie de weg der zogenaamde drie Evangelische raden wil volgen, wordt door diezelfde Kerk echter niet tegengehouden; wie actief en professioneel wenst deel te nemen aan de apostolische aktiviteit der hiërarchie, is welkom; wie zich terug wil trekken in gebed en boete, kan zijn gang gaan; kluizenaars gaan naar de woestijn en een priester in Parijs wordt vodenraper; de denkers — geestelijken zowel als leken — denken, en de organisatoren organiseren; gezin en huiselijkheid worden gekultiveerd en door anderen verlaten: in beide gevallen omwille van het koninkrijk Gods, voor de komst waarvan allen gelijkelijk bidden en genuanceerde verantwoordelijkheid dragen.

Niet alleen een hiërarchische elite, maar heel het volk is van God.

DE DERDE WEG PERFIDE PROPAGANDA

Het zich noemende 'onafhankelijke vredesorgaan' De Derde Weg, heeft het masker afgeworpen en het blauwe papier, waarop het tot dusver gedrukt werd, vervangen door rose.

Het blad is een van de handigste, geraffineerdste kommunistische propagandaorganen, die wij kennen, een waardige partner van de Groene Amsterdammer. Alleen de Groene richt zich tot een zeker soort intellektuelen, terwijl De Derde Weg speciaal bestemd is voor wat men in het dagelijks leven noemt de halfzachten, de defaitisten en niet al te heldere geesten.

Men speelt ijverig samen met de tegenwoordig helaas maar al te talrijke kommunistische elementen in de diverse kerken. Vandaar dat het blad zich herhaaldelijk uitput in lofzangen op rode dominees, speciaal van hervormde huize.

Thans blijkt echter ook — hetgeen wij reeds lang vermoedden — dat de bekende Plein-groep van Pater Jelsma eveneens tot de Krypto-kommunistische organisaties gerekend moet worden. Voor degenen, die meenden dat alleen de hervormde kerk zwaar door het rode gif was aangetast, is het goed te weten, dat ook de katolieke kerk op dit punt

KOP OP BROEDERS

niet helemaal zuiver meer is. Men mag in Rome wel oppassen, want de rode ziekte is zeer besmettelijk, vooral wanneer men te doen heeft met geestelijke heren, gelijk b.v. vele dominees, die wellicht uitstekende theologen, maar weinig wereldwijze lieden zijn.

Daar blijft het echter niet bij. In het laatste nummer van De Derde Weg wordt tot onze grote onsteltenis ook een gereformeerde geestelijke leider geprezen, namelijk prof. dr. J. Verkuyll, die enge relaties blijkt te onderhouden met de vrijwel zuiver kommunistische, maar zich christelijk noemende anti-militaristische vereniging "Kerk en Vrede".

uit: NIEUWSBRIEF, Uitgave: Stichting Voorlichting Buitenland No. 44, 's-Gravenhage, 31 oktober 1958.

PAUS EN

't Was Pinksteren 1951 dat we de thans heengegane Paus Pius XII voor het eerst hebben gezien. We stonden met ons reis-studiegezelschap onder de 40.000 mensen in de St. Pieter, in de hoogdienst van de Pinkstermorgen. De uren die we wachten moesten werden gevuld met zang van mensen uit allerlei talen en volken. De Paus zelf zou celebreren. Onvergetelijk was zijn binnenkomst, al riep de modus ervan vele vragen op. Geestelijk penetranter nog was het ogenblik dat het Credo oprees. Toen voor het eerst heb ik de eenheid van de Kerk, Gods volk en gezin op aarde, rondom die ene man als Vader in Christus, als symbool, teken en garant van die eenheid begrepen. Een in Christus vernieuwde mensheid die samen de ene realiteit van hetzelfde geloof, van de ene hoop en liefde uitspreekt.

Toen we de volgende dag met ons klein getal in een partikuliere audiëntie werden ontvangen, bevroeden we iets van de voedingsbron van de zichtbare spiritualiteit van deze tengere, broze, onhoorbaar binnengekomen man. In tal van andere kamers wachtten weer anderen op Hem, boodschappers, weduwnen, vluchtelingen, overal vandaan uit een Kerk in nood. We begrepen wat de nieuwe Paus de last en het kruisdragen van Christus heeft genoemd. Het leed en de zorg over een gehele wereld, die één mens haast niet dragen kan. Maar de goddelijke zin en noodzaak van dit eenheidscentrum werd tezelfdertijd duidelijk. Rome heeft in de twee apostelgraven de beide benen van de ene passer (G. Brom). Het ene been van Paulus' voortgaand zendingswerk kan zo wijd gaan, omdat al het verwor-

vene geïntegreerd blijft in de éénheidsfunctie van die andere, van Petrus. Zo blijft Gods Kerk voor uitvallen en verscheuring behoed.

De beleving van die eenheidsfunctie hebben we bevestigd gevonden in het gebeuren rondom dood en uitvaart van de gestorven Paus en bij de keuze van de nieuwe. Vraagt men wat daarbij indrukwekkend was, dan was dat o.i. niet de presentie daarbij van de machtigen der aarde. Veeleer de band van gebed en diep medeleven bij het sterven van de een, en bij de keuze van de ander. Zo treurt én verheugt zich een gezin met en in één Vader. Want de Christenheid hééft een Vader. Ook een aardse, de representant van de Hemelse. Een die niet alleen Vader is over de vorsten zoals de formule zegt. Als dat bedoeld is in de zin ener potestas directiva, heeft zelfs geen Protestant moeilijkheid. Maar nog meer Vader over miljoenen van naamlozen. Van armen, eenzamen en verlatenen. De vorige Paus is een zielzorger geweest in het groot. Hij zocht het wereldrond te troosten. Daarom is Hij groot geweest als leraar in encyclieken, brieven en toespraken, waarin Hij de rijkdommen van Christus zocht uit te delen voor de mensen van onze tijd. Dit kan gezegd worden terwijl ook de schaduwen niet ontbreken. Ook elke Paus is een beperkt mens. Maar ook rondom het funktioneren van dit instituut rezen en rijzen vragen. O.a. naar de onderlinge relatie en rangschikking tussen de opvolger van Petrus en tussen die der andere apostelen. De vraag naar de centraliserende of decentraliserende uitoefening van deze geestesmacht.

We hebben dat in Frankrijk als vraag gevoeld in de geschiedenis met de

prêtres-ouvriers, met de implicaties der 'nieuwe theologie' en met de 'troubles' rondom het zich vernieuwend katechetisch onderwijs daar. De Oecumene heeft aan deze dingen mee-geleden. Geen probleem of vraagstuk is tegenwoordig meer van ons alleen.

Maar tegelijk mag ook winst bedacht worden. Die overleden Paus, die Italiaan bleef, ook in de beleving en expressie van zijn katholieke vroomheid heeft de moed gehad gewezen predikanten die gehuwd waren, in het priesterschap op te nemen. Dat moet binnen de Latijnse traditie een geweldige stap betekend hebben. De belangstelling voor de Oecumenische beweging is onder Pius XII ook zeer toegenomen. Tot in de Eeuwige Stad zelf, o.a. door kontakten met Taizé, met de Evangelische Kerk in Duitsland e.a. Wat zich in de conférences catholiques heeft gemanifesteerd. Daarom is een protestantse christenheid zeer in de keus van de nieuwe opvolger geïnteresseerd. Er staat voor ieder zoveel op het spel. Tenslotte: één ding is duidelijk geworden. Terecht roept onze tijd om decentralisatie en zelfstandigheid van de afzonderlijke bisschoppen en kerkprovincies. Wat door het beoefenen van regionale en internationale kontakten kan worden verwerkelijkt. Maar de goede opmerker heeft óók begrepen dat centralisatie tegelijk nodig blijft als brood. In een wereld die door spanningen en fronten uiteengescheurd wordt is het bewaren van de gemeenschap in eenheid het eerst nodige. Men kan het zien in China en soms achter het ijzeren gordijn. Het principieel der gallicaanse Kerk, de autonome vrije nationale Kerk is een vergissing. Die aantrek-

OECUMENE

kelijk en mogelijk lijkt in onbewogen tijden. Wij zien nú dat ze een vergissing is. Een z.g. 'nationale' Kerk wordt niet vrij. Veeleer de horige van elke willekeurige nationale ideologie. Ze verkoopt haar eerstgeboorterecht voor een schotel linzenmoes.

De christenheid voorzover die in de Oecumene samenwerkt en voorzover ze goed uit haar ogen vermag te kijken is door de tekentaal van de gebeurtenissen van onze dagen niet verder af gekomen van een waardering van het beginsel van het pausschap.

Vele vragen blijven. Vele wensen en gerechtvaardigde pia vota betreffende het toekomstig functioneren van het pausschap in het geheel der Ecclesia. Over de plaats die aan de pauselijke onfeilbaarheid wordt toegekend in de fixatie en afkondiging van de leer der Kerk zullen we niet eens spreken. Daarvoor is ook geen voldoende ruimte beschikbaar. Maar vele Evangelische christenen zullen van nabij en met "innere Anteilnahme" willen meeleven met wat verder onder de leiding van de nieuwe paus veranderen gaat in deze Kerk. Zijn taak is geen eenvoudige.

Alles gist en woelt om vernieuwing. Men leze het openhartige, bevrijdende en toch tot de rechte liefde inspirerende woord van pastoor J. Brouwers in zijn reisbrieven uit Rome in Te Elfder Ure, okt. 1958. Zijn wensen zijn tegelijkertijd de onze. Als dit de geest is waarin over vernieuwing wordt gedacht komt veel, zo niet alles, ook tussen Rome en de Reformatie op de helling. Dat is alles wat we voor de Oecumene in de direkte toekomst nodig hebben.

door Ds. H. van der Linde

NIET ALLES GOUD WAT ER BLINKT

J. Brouwers pr.

In Rome is niet alles goud wat er blinkt.
In het verleden niet en in het heden niet.
Het zijn niet de eersten de besten, die deze donkere kanten, reeds jaren geleden, opmerkten en er vrijmoedig over spraken.

Vandaag beperk ik me tot twee getuigenissen. Ze liggen vervat in de uitgebreide briefwisseling — zes mappen vol — in de oorlogsjaren gevoerd tussen dr. Friedrich Muckermann — een der knapste jezuïeten-theologen, als banneling in de strijd tegen de Hitler-diktatuur te Montreux gestorven — en de grote Nederlander dr. Poels, de sociale pionier die het Limburgse mijngebied wist te bewaren voor de Kerk van Rome. De gedachtenwisseling tussen deze beide nobele geesten is zeer leerzaam. We lichten uit hun epistels enkele citaten, die betrekking hebben op het zogenaamde Italianisme der Curie.

'Door onze opvoeding zijn we zodanig georiënteerd, dat we in Rome slechts het goede zien, en het verkeerde uitsluitend toegeven voor de voorbije eeuwen . . .

Ik ben echter diep ervan overtuigd, dat wij, katholieken, in het algemeen onze lofprijzingen van „Rome" geweldig overdrijven'.

'Naar mijn oordeel bestaat het gevaar dat de "roomse" Kerk te lang onder de invloed van de diplomatie der Romeinse Curie blijft staan, en dat ze ook thans nog niet goed begrijpt dat het feodale tijdperk voorbij is'. Waarin die fatale invloed juist bestaat? Dat preciseert Poels op meer manieren. O.a. in een brief naar aanleiding van de geallieerde opmars naar Rome onder generaal Alexander, na de invasie op Sicilië: 'Hoewel het spreekwoord zegt: Alle wegen leiden naar Rome, moeten we hier zeggen: Alle wegen naar Rome zijn versperd'. Toen ik dat las, beste vriend, dacht ik niet alleen aan déze oorlog. Ook in de strijd, die wij beiden thans voeren voor de structurele vernieuwing der Kerk, wensen wij ongetwijfeld zo snel mogelijk naar Rome

op te rukken. Zolang wij 'Rome' niet voor onze zaak winnen, zullen we nooit het vertrouwen der grote massa bekomen, dat we toch zo dringend nodig hebben . . . . Helaas werden tot nu toe voor ons alle wegen naar Rome versperd en wel van de kant der vertegenwoordigers der Kerk zelf . . . . Wat was na het verschijnen van Rerum Novarum in werkelijkheid van kerkelijke zijde tot stand gebracht, toen veertig jaar later Quadregesimo Anno werd gepubliceerd? . . . Konstaten we geheel soortgelijke verschijnselen ook niet op het gebied van literatuur, kunst en techniek, kortom overal waar men op wereldlijk gebied allengs een nieuw Europa, een nieuwe wereld te voorschijn riep? Hoe meer men de Kerk liefheeft, hoe meer men genoodzaakt wordt de diplomatie en het Italianisme der 'Romeinen' niét te beminnen. Een scherpere uitdrukking wil ik hier niet gebruiken'.

De grondoorzaak van die euvelen ziet Poels in de overheersende invloed van de Italianen in de Kerk (via de Curie). 'Heden ten dage is het betrekkelijk exorbitant hoge getal van de Italiaanse kardinalen en van de in een algemeen concilie een te grote rol spelende Italiaanse bisschoppen weinig ertoe geëigend, het waarachtig katolieke (universele) karakter der r.k. Kerk tot uitdrukking te brengen! Met instemming citeert hij een Hongaars blad (Pester Lloyd, 10 maart '45): 'Als deze (bestaande) verhouding verschoven werd, zou er immers een overwicht op het Italiaanse element ontstaan.' Hij voegt eraan toe: 'Ge ziet het: deze idee spookt niet alleen rond in de kop van Friedrich (Muckermann) en Henri (Poels)'.

'De zege der democratie, ook van de ware democratie, is geen werk van Rome geweest. In de Kerk zelf is men in deze democratische tijd juist in een tegenovergestelde richting gegaan. Algemene concilies worden niet meer gehouden. De centralisatie van het bestuur wordt steeds groter. De zelfstandigheid der bisschoppen wordt steeds kleiner. De Wereldkerk wordt meer en meer Rooms en Italiaans . . . . De Romeinse Curie gaat op waarlijk onbescheiden wijze steeds verder voort op deze weg. Wordt ergens een nieuwe bisschop benoemd, dan speelt de vraag of hij in Rome gestudeerd heeft, een voorname rol. Wie in een seminarie de H. Schrift doceren wil, moet eerst in Rome zijn brevet gaan halen. Als de paus in andere landen door nuntii vertegenwoordigd wordt, zijn het steeds Italianen'.

In die trant gaat hij voort met zijn rekwisitoors tegen de Italiaanse invasie in de Kerk. Poels, de sociale voorman, wiens hart uitgaat naar een radicale structuurvernieuwing binnen de Kerk, is juist vanwege de grote invloed van de Italianen zeer beducht dat zijn droom nooit werkelijkheid zal worden.

'Wellicht wordt het u nu ook duidelijk waarom ik sprak van een heerschappij der middelmatigheid in de katolieke Kerk'. 'De heerschappij der middelmatigheid was in de katolieke Kerk wellicht nooit groter dan thans. Wie daaraan de meeste schuld heeft, is een vraag die niet moeilijk te beantwoorden is'. 'Aan het Italianisme in de Kerk moeten we een einde maken'.

Natuurlijk verstaat de doctor onder Rome niet de Kerk zelf of de paus persoonlijk (hij zet Rome gewoonlijk tussen aanhalingstekens), maar het milieu der Curie en nuntii, dat de paus beïnvloedt en voorlicht.

Uit: Te Elfder Ure.

GEHOORZAAMHEID VAN EN AAN HET GEZAG

Gezag is meestal, niet leuk. D.w.z. gezag ondergaan. Gezag uitoefenen is iets anders. Dat is lang niet altijd leuk, maar soms wel; althans sommigen vinden het wel eens leuk. Het kan een gevoel geven van macht. Men 'beschikt' over mensen; men maakt ze dienstbaar en ondergeschikt, men dirigeert ze naar de gewenste kant. Men speelt met ze.

Dit 'spelen' is geen reële uitoefening van gezag. Men noemt het gezagsmisbruik. Gezagsmisbruik bewijst geenszins dat gezag niet goed kan zijn, evenmin als het feit, dat het ondergaan van gezag niet altijd leuk is, de ondeugdelijkheid van alle gezag demonstreert. In wezen kan het uitoefenen van gezag slechts worden begrepen als dienstbetoon. Gezagsdragers, die geen gezagsmisbruikers zijn, worden de dienaren van hen die hun gezag ondergaan. Zij dragen hun gezag niet tot eigen glorie, maar tot heil van hun onderdanen. Het gezag heeft een sociale functie en het feit, dat wij onder gezag staan en voor anderen 'in gezag' gesteld kunnen worden, onderstreept het sociale karakter van ons menselijk wezen.

In dit sociale karakter onderkennen wij het merkteken van onze menselijke armoe zowel als van onze menselijke rijkdom. Van onze armoe in zover juist dit sociale karakter ons onvermogen om onszelf te zijn en onszelf te redden openbaart. Van onze rijkdom in zover wij in ons sociale karakter de mogelijkheid met ons meedragen tot de vervulling van onze bestaanszin, tot toewijding n.l. en beleving van gemeenschapszin, tot liefde en eenwording.

Het is wegens die dubbele 'beteke-

nis' van onze sociale menselijke natuur, dat het leven onder gezag zowel negatief als positief kan worden ervaren, al naargelang men in zijn onderdanigheid zich bewust is van zijn armoe (gehoorzaamheid als nood-zaak) of van zijn rijkdom (gehoorzaamheid als teken van eenheid en liefde). Ligt de nadruk vooral op het eerste, dan wordt gehoorzaamheid moeilijk en pijnlijk. Zij verliest haar vanzelfsprekend en spontaan karakter. Er ontstaat een gezagskrisis. Degenen die aan de kant van het gezag staan zeggen dan meestal, dat een dergelijke crisis wordt veroorzaakt door 'de geest van de moderne tijd', door 'de overdreven kultus van de persoonlijkheid' of door de algemene 'ontwaarding der normen'. Een andere mogelijkheid is hierin gelegen, dat de gezagsdragers de ware betekenis van hun functie te zeer uit het oog verliezen, zodat er in feite door hen geen echt gezag wordt uitgeoefend, maar een latent of uitgesproken despotisme. Wegens gebrek aan echt gezag is er dan een echte gezagskrisis. Aan de gehoorzaamheid van de onderdaan ten opzichte van de gezagsdrager gaat wezenlijk de gehoorzaamheid van de gezagsdrager aan de onderdaan vooraf.

'Gehoorzaamheid' is afgeleid van 'horen': de 'gehoorzame' is geneigd en bereid tot horen, tot luisteren. Dat is het eerste wat de goede gezagsdrager zal demonstreren. Zijn verantwoordelijkheid brengt met zich mee, dat hij 'antwoord' heeft te geven op hetgeen de gemeenschap 'vraagt'. Het behoort tot de eerste voorwaarden van zijn dienstbaarheid, dat hij — zichzelf verloochenend — hoort wat er in de gemeenschap leeft. Hij regeert immers niet voor

zichzelf maar omwille en ten bate van degenen die hij leidt. Hij is gekomen, niet om gediend te worden, maar om te dienen. Hij is rechtvaardig en nederig van hart. Hij wil graag 'de minste' zijn. Hij is heer en meester door in alles de dienaar te zijn, de gehoorzame, die weet wat er in het hart der zijnen omgaat en die zich tot in alle vezels van zijn bestaan met hen verbonden en solidair weet. Als zodanig kent hij 'de zijnen' en de zijnen weten wat ze aan hem hebben. Hij leeft met hen in dialoog en zijn bevelen en directieven, zijn vermaningen en adviezen komen niet uit den vreemde, maar uit het geweten van de gemeenschap zelf te voorschijn, zodat hij ook vanzelfsprekend en meer van ganser harte door de gemeenschap kan worden 'gehoord' en 'gehoorzaamd'.

Gehoorzaamheid is een persoonlijk diep ingrijpende grondhouding van de mens, openbaar geworden als dé menselijke grondhouding in de mens Jezus Christus, die volkomen gehoorzaam is, die er helemaal aan kapot gaat en wil gaan, in vrijheid, die de vrijheid neemt om te luisteren, om horend en belangstellend aanwezig te zijn in onze nood. Dat is zijn persoonlijke verantwoordelijkheid, niet een ontkenning ervan. Heel die persoonlijke verantwoordelijkheid beleeft Hij tenvolte in zijn gehoorzaamheid. In de werkelijkheid vallen die twee samen.

In de kerkgeschiedenis hebben allerlei hoge gezagsdragers, aan wie men gehoorzaamheid verschuldigd was, ontzettende stommiteiten uitgehaald, domme beslissingen genomen; zoals in menig huwelijk de een kapot is gegaan aan de stomiteit van de ander, aan wie hij zich in dat huwe-

lijk 'gehoorzaam' en in persoonlijke vrijheid had overgegeven.

Wat betekent het dan, gehoorzaam te zijn aan een betrekkelijk en feilbaar mens omwille van het rijk der hemelen? Het kan niet betekenen: je persoonlijke verantwoordelijkheid prijsgeven om afhankelijk te worden van iemand die leiding geeft of van een groep die leiding geeft. Je kunt je verantwoordelijkheid niet prijsgeven in die zin, dat je niet langer verantwoordelijk hoeft te zijn, geen antwoord hoeft te geven. Daarmee degradeer je jezelf en doe je de ergste zonde die er bestaat: van een subjeet, een persoon, door God geschapen naar zijn beeld en gelijkenis, wordt een objekt, een voorwerp gemaakt.

Hier ligt het grote gevaar voor allen, die de zware verantwoordelijkheid dragen gezag uit te oefenen; stellig ook een gevaar voor allen, die als bisschop of paus verantwoordelijkheid dragen om beslissingen te nemen voor en namens allen. Voor alle gezagsdragers moet men bezorgd zijn en bidden, dat ze niet zullen vervallen tot het ergste wat mensen kunnen doen: van een medemens een objekt maken, zonder hem ruimte te geven voor eigen verantwoordelijkheid.

In feite komt de motivering van de kerkelijke gehoorzaamheid erop neer, dat men zijn individuele beslissing uit verantwoordelijkheid, tot heil van heel de wereld en heel de Kerk, niet onafhankelijk wenst te nemen, maar afhankelijk. Let wel: afhankelijk van heel de gemeenschap. Als je gehoorzaamt, gehoorzaam je de kerkgemeenschap. Als je een dogma van de Paus aanneemt, in geloof en gehoorzaamheid, betracht je gelovige gehoorzaamheid aan de Kerk van Jezus Christus, die stem krijgt in de Paus, de 'dienaar' der dienaren Gods.

Hoe meer hij de dienaar der dienaren is, des te duidelijker zal hij heel de Kerk representeren, die evenals haar Heer in de wereld is — naar het woord van de geloofsbelijdenis — 'voor ons en voor ons heil'; des te indringender zal zijn gezag zijn; des te eenvoudiger de gehoorzaamheid van de zijnen.

de heer Wierda, Prof. Dr. Rasker

JA OF NEEN

wat moet je hier nu van denken?
pauzegesprek

Dr. Delfgauw, Dr. Hahn, Theo Scholten

Op maandag 27 oktober organiseerde Plein 1958 in Den Haag een gesprek over „ja of neen tegen atoombewapening en atoomoorlog“.

Dit tema werd ingeleid door Dr. B. Delfgauw, privaet docent aan de Gem. Universiteit in Amsterdam, Dr. K. J. Hahn, redaktielid van De Linie, Prof. Dr. A. J. Rasker, hoogleraar aan de Universiteit in Leiden en de heer W. Wierda, militair deskundige in de PvdA. Hieronder volgt een verslag van deze gesprekavond.

Dhr. W. Wierda

staat, ook zonder het lezen van het juli-nummer van Plein 1958, op het standpunt: eigenlijk geen oorlog. De omstandigheden zijn echter het zwaartepunt en deze zijn, in de wereldhistorie gezien, altijd geweest zoals ze nu zijn. De oorlog moet men als realiteit accepteren, maar intussen moet men blijven streven naar de uitbanning ervan. De Plein-groep vraagt eigenlijk om het wonder.

De realiteit van de huidige omstandigheden is: Russisch/Chinees blok enerzijds — Westers blok anderzijds: beide met kernwapens. Wanneer wij tot de konklusie komen, dat deze wapens door beide partijen dienen te worden afgeschaft, zal het enige gevolg

is overwicht, het overwicht om de Russen terug te kunnen dringen.

Niet alleen echter het feit, dat bij gebruik van deze wapens materieel niets meer zal overblijven, drukt ons, maar veel meer nog het feit, dat wij de geestelijke goederen in het hart aantasten alleen al door het feit dat wij deze wapens WILLEN gebruiken. Wij kunnen Jezus Christus niet verdedigen met iets, dat zo volkomen in strijd is met Zijn beloften. De weg, dit wij moeten gaan, is de weg van verzoening. De politici zouden wat minder vertrouwen in het machts-evenwicht moeten hebben en zich minder druk moeten maken om dit evenwicht nog zwaarder op te voeren; zij zouden meer vertrouwen moeten trachten te wekken bij de andere partijen; meer uit het oogpunt van schuldbelijdenis dan van kracht. Trachten het kommunisme in het Oosten tegen te houden door bewapening is onzin; de Russen hebben in het Oosten meer vertrouwen gekregen door hun economische politiek.

Ik pleit voor een politiek van schuldbelijdenis en verzoening.

Dr. K. J. Hahn

is van mening, dat wij het probleem inderdaad etisch moeten benaderen, maar niet zover door het los te maken van de konkrete situatie. In de discussie verliezen wij het konkrete uit het oog. Het dilemma is of wij ons beschermen mogen tegen een bepaalde bedreiging van het kommunisme

antwoorden: neen, want in dat geval pas ik een vernietiging toe op hele generaties van de toekomstige mensheid.

De vraag: heb ik het recht mij met deze kernwapens te verdedigen?, geloof ik ook ontkennend te moeten beantwoorden. Er is volgens mij verschil tussen het vernietigen van het biologische van de mensheid en het vernietigen van de geest. Het eerste vind ik erger.

Bij Russische overheersing verliezen wij waarschijnlijk allemaal onze geestelijke kracht, maar op de duur zal de geest winnen, misschien niet de onze, maar dan toch die van onze kinderen.

Als christenen kunnen wij het niet met ons geweten in overeenstemming brengen, dat wij, hoe dan ook, tot vernietiging van de mensheid overgaan.

GEDACHTENWISSELING

Dhr. Wierda sluit graag aan bij de door dhr. Delfgauw uitgesproken gedachtengang voor wat betreft het nog niet klaar zijn met het vraagstuk en heeft ook het gevoel zich in een soort balans-toestand te bevinden. Het meest voelt hij toch voor het uitgaan van praktische politieke principes, gesteund op etische.

Het voorkomen van de oorlog ziet hij als het hoofddoel van de westelijke politiek. Tot nog toe zijn wij daarin geslaagd, ofschoon de bewapening na '45 niet is verminderd. Het vertrouwen, dat de Russen van hetzelfde standpunt uitgaan, moet, na

ATOOMBEWAPENING EN ATOOMOORLOG

zijn, dat wij komen te liggen in de zone van de Russen, daar de overmacht van het Oosters blok zo groot is, dat verweer praktisch nihil zal zijn.

Bewapening: De doktrine van de Amerikanen is om de kernwapens niet te gebruiken. De wetenschap van de ontwapening heeft zich ontwikkeld. In de komende jaren zal meer en meer gedaan worden naar een technische ontwapening. Mijn hoop is gevestigd op de zeer technisch gespecialiseerde ontwapeningsbesprekingen te Genève. Wat wij nodig hebben is tijd. De tijd moet voor ons werken.

Prof. dr. A. J. Rasker

verheugt zich over wat dhr. Wierda heeft gezegd. Deze gedachtengang leeft bij allen. Het probleem echter te benaderen alleen als een technisch probleem wekt bij hem geen vertrouwen. Het is een etisch probleem. Op ons, het christelijke Westen, drukt een gemeenschappelijke schuld. O.a. door de motieven, die wij gebruiken bij ons verweer tegen de Russische onderdrukking. De grootste schuld van het Westen is, dat zij het eerste geweest is met het maken en het gooien van atoombommen. Hoe kan het Oosten nu vertrouwen hebben in het zeggen van het Westen, dat de A-bommen niet zullen worden gebruikt.

Thans is er het zg. evenwicht. Het feit, dat beide partijen bang zijn, geeft inderdaad een evenwicht. Dit is echter niet helemaal eerlijk, want wat het Westen eigenlijk wil

met wapenen, die wij hopelijk niet gebruiken of een bezetting krijgen waarvan wij de feitelijke werkelijkheid onder de ogen moeten zien. Het is ontkennen van de historische realiteit om te zeggen, dat wij onder de Russen gelukkig zijn. Het gaat erom het leven te redden, dat ook het leven waard is. Bovendien: van 1945 tot nu is het ons gelukt geen atoomwapens te gebruiken. Wij moeten ervan uitgaan, dat wereldheerschappij voor de Russen een feit is, waarvan ze geen afstand kunnen doen.

Ik ben voor gekontroleerde ontwapening via de UNO, die onze zekerheid niet ondermijnt. Wanneer aan deze kant bepaalde meningen worden verkondigd, waarmee men de Russen volkomen in de kaart speelt, acht ik dit een gevaar en ben daarom van mening, dat wij niet moeten uitgaan van een te sterke onderscheiding tussen etische en politieke overwegingen.

Dr. B. Delfgauw

is helemaal nog niet met het vraagstuk klaar. Het probleem is nog te onoverzichtelijk. Wij hebben hier te maken met een vraagstuk, dat ons konfronteert met de ontdekking, hoe weinig we eigenlijk zelf waard zijn. We worden niet geleid door klare denken; we stuiten op halfheid, schrikken terug voor de konsekwenties. We hebben angst zowel voor oorlog als voor diktatuur. Toch, bij dieper doordenken, meen ik op de vraag: atoomoorlog, ja of neen? te moeten

de duidelijke daden van agressie (Tsjecho-Slowakije — Berlijn — Hongarije) misplaatst worden geacht. Dit vertrouwen is ook daarna nog vele malen beschaamd. Wanneer men zich bij kapitulatie zou neerleggen bij kommunistische diktatuur, is men verplicht tot verzet en verzet leidt tot de dood. Wij moeten de etische desiderata omzetten in praktische politiek. De politici moeten ernaar streven, en hierin is hij het met dr. Hahn eens, met controle te komen tot een etappe-gewijze ontwapening, die tot een gelukkiger wereld dan die van thans zal leiden.

Prof. Rasker blijft eraan vasthouden, dat het Westen politiek schuld moet belijden. De huidige situatie in de wereld van welstand en armoede in de verhouding 85 — 15% is gegroeid door onze schuld. Dat Rusland kommunistisch is geworden is te danken aan het Russische feodale regime; in China van het feodale regime eerst van de keizers, daarna van Tsjankai Tsjek.

Het huidige wantrouwen van China in het Westen is te danken aan de wijze waarop het Westen China heeft uitgebuit, in plaats van b.v. te zorgen, dat overstromingen werden voorkomen en dat deze krachten zodanig werden omgezet, dat er welvarende landbouwgebieden uit tevoorschijn kwamen. Hoe komt het, dat de Aziatische volkeren meer vertrouwen hebben in het Oosten? Omdat men zich herinnert hoe het Westen vroeger heeft huisgehouden.

Wij moeten niet denken, dat wij het vertrouwen van de Afro-Aziatische volken krij-

gen, als wij het alleen maar laten bij „deterrents" en niet iets positiefs doen.

Ik bepleit, dat wij omschakelen van een militair antwoord op het communisme naar een economisch antwoord.

Wanneer wij nog 50 jaar vrede houden, zal het communisme veranderen, indien onze politiek minder hard is. Door onze bedreiging zal het niet veranderen, door onze verzoeningshouding is er een grotere kans. Dr. Hahn betoogt nogmaals, dat een communistische bezetting niet alleen de geest ondermijnt; de feiten zijn anders. Tegenover het risico van een atoomoorlog staat de zekerheid van de onderdrukking.

Dr. Delfgauw wil ingaan op twee punten. In de eerste plaats op de bewering van dhr. Wierda, dat wij bij kapitulatie etisch verplicht zouden zijn tot verzet, hetgeen altijd tot de dood zou voeren. Dit hangt volgens hem af van de aard van het verzet. Verder geeft hij dr. Hahn gelijk, wanneer deze zegt, dat bezetting niet alleen de geest ondermijnt, hoewel hij toch meent een verschil te zien n.l. dat bij een atoomoorlog de vernietiging veel totaler zou zijn.

Tenslotte spreekt hij de gedachte uit, dat wij in de politiek zelf moeten streven naar meer begrip voor elkaar. Misschien dat er dan mogelijkheden liggen voor de toekomst.

Na de pauze, waarin het zeer geïnteresseerd toelisterende publiek haar nauw bedwongen mening even kon luchten, kreeg men gelegenheid aan het dispuut deel te nemen.

Als reactie op de door de vier inleiders naarvoren gebrachte zienswijze gaf iemand te kennen, dat hij, zonder precies te kunnen zeggen waarom, op de betogen van dhr. Rasker en dhr. Delfgauw spontaan „ja" kon zeggen, terwijl hij bij de andere twee inleidingen het gevoel had van „neen", dat is het niet.

Zonder ervan uit te willen gaan, dat dit gevoelen door allen werd gedeeld — het dilemma van dr. Hahn: Russische bezetting of atomaire bewapening bleek niet alleen zijn dilemma — kwam toch wel naar voren, dat de etische zijde van het probleem het meest verontrustend was.

Opmerkingen als: mogen wij de andere kant afschrikken door te schermen met wapens, waarvan wij weten, dat we ze in geweten niet mogen gebruiken; het christendom is niet te verdedigen met onchristelijke middelen; wanneer mijn tegenstander iets doet, wat moreel ontoelaatbaar is, geeft dat mij nog niet het recht ook immorele dingen te doen, gaven hiervan blijk.

Dat deze avond geen oplossing van het probleem bracht, zal voor iedereen duidelijk zijn. Dat er wegen te bewandelen zijn om tot een oplossing te komen, is toch misschien voor sommigen iets duidelijker geworden. Wanneer het Westen, om met de woorden van Prof. Rasker te eindigen, meer bereid zou zijn tot schuldbelijdenis en deze schuld zou belijden in een omschakeling van haar economie, zou er een kans zijn, dat wij komen tot een gelukkiger wereld dan die waarin we thans leven.

BERTIE VERHORST.

KERSTNACHT

voor NIET-KATOLIEKE belangstellenden
in de nacht van 24—25 december tus-
sen 23 en 1 uur in de RK. KERK BE-
ZUIDENHOUT 157.

NACHTMIS

Missa brevis van W. A. Mozart - Zang: RK. RESIDENTIEKOOR o.l.v. Kees
Stolwijk. Voordracht: Ger van Vlijmen.

KERSTPREEK: PATER S. JELSMa.

Om iedereen een redelijke plaats te kunnen verzekeren: toegang uitsluitend
op vertoon van een uitnodigingskaart, à 50 cent per stuk verkrijgbaar bij:

Plein 1958 - Bezuidenhout 17 - Telefoon 858443

en op de volgende adressen:

Daguerrestraat 193 - Hoogeveenlaan 95 - Rusthoekstraat 3 (Scheveningen)
Vlierboomplein 3 - Westeinde 22.

Kerk open: 22.30 uur.

Fietsenstalling aanwezig.

NOISY-LE-GRAND

Ons verzoek om geld te sturen voor de bewoners van het barakkenkamp van Abbé Pierre te Noisy-le-Grand is niet zonder resultaat gebleven en enige honderden mensen bleken bereid één keer een maaltijd over te slaan en het geld van die maaltijd te schenken voor deze mensen, die in barakken wonen, barakken zonder vloer, zonder licht, zonder water. We hebben voor de tweeduizend kampbewoners bijna f 1100,— met uw hulp bijeen en natuurlijk zijn wij de gevers en geefsters dank verschuldigd. Maar we moeten u er toch wel even op wijzen, dat f 1100,— gedeeld door 2000 precies 55 cent per hoofd betekent en wat moet Abbé Pierre daarmee beginnen? Piekert u er nog eens over: het zou prettig zijn wanneer wij tenminste voor het licht konden zorgen. Als u nu eens allemaal een bedragje gaf, groot genoeg om er een lamp, wat snoer, wat stekkers, een schakelaar enz. voor te kopen. De meesten van u zal het niet armer maken en 2000 mensen, die op uw hulp zijn aangewezen maakt u er rijker mee. Ons gironummer is: 1334 t.n.v. Plein 1958. Zet u maar op het strookje: Abbé Pierre. Als u het vlug doet zouden de mensen daar in Noisy-le-Grand met Kerstmis nog licht in hun barakken kunnen hebben en dat zou wel een bijzondere 'verlichting' zijn.

REDAKTIE.

DUITSLAND

Het katholieke kerkblad „Kirchlicher Anzeiger“ heeft de aandacht gevestigd op de zorgeloosheid waarmee velen tegenwoordig weer met voedingsmiddelen omgaan. In het Roergebied met zijn 5,5 miljoen mensen komt jaarlijks ongeveer 200 ton brood op de mesthoop terecht. Bij de 8.250 kubieke meter afval, die er dagelijks in het Roergebied is, bevindt zich telkens ongeveer 750 kg brood. In het bijzonder valt het blad erover, dat er dagelijks alleen door de schoolkinderen in de Bondsrepubliek ongeveer 300.000 boterhammen worden weggegooid. Deze hoeveelheid heeft per jaar een waarde van meer dan 600.000 mark.

ALGERIJE

Zoals men weet heeft de volksraadpleging in Algerije tot resultaat gehad, dat 96% van de bevolking vóór aansluiting bij Frankrijk heeft gekozen. Over deze uitslag schrijft het Amerikaanse dagblad „The Christian Science Monitor“ o.a. het volgende: „Somme mensen achten dit resultaat ongelukkig. Zij zeggen dat het Franse leger in Algerije de „militaire bescherming van de kiezers“ heeft georganiseerd, de propaganda die elke campagne van de oppositie verbodt, en de gehele „psychologische operatie“, die naar men heeft toegegeven, gebaseerd was op de studie van communistische psychologische technieken die men tijdens de oorlog in Indochina en in kommunistische gevangenkampen had leren kennen. Vele officieren verklaarden vóór het referendum, dat zij hoopten dat het geen overwinning van 95—99% zou worden, omdat dit de hele zaak op losse schroeven zou zetten. Het resultaat van 96% heeft daarom enige verlegenheid veroorzaakt, en een officier in Algerije verklaarde tegenover een verslaggever: „Ik ben bang dat wij een sukses à la Kroestsjew hebben gehad“. Twee feiten uit de honderden die bekend zijn geworden kunnen enig idee geven van de wijze waarop de uitslag van de verkiezingen werd beïnvloed. Ten eerste: De stembiljetten met „ja“ waren wit, en die met „neen“ waren paars. Het is nu bekend geworden dat paars door de Algerijnen als een ongelukskleur beschouwd wordt; een ontwikkelde Algerijn zal daarom vermijden om het biljet zelfs maar aan te raken. Ten tweede: In een bepaalde stad in Algerije werden de kiezers die naar het stemlokaal gingen, ontvangen door een Moslem-soldaat die hem een stembiljet met „ja“ aanreikte. De biljetten met „neen“ lagen op een tafel in de nabijheid. Ernaast lag een machinegeweer. Verder niets“.

ITALIE

Begin oktober zijn in Florence de „Middelandsche-zee-gesprekken“ gehouden, een conferentie waartoe vooraanstaande figuren uit de landen rond de Middellandse Zee waren uitgenodigd door de bekende ex-burgemeester van Florence, La Pira. Het doel was, de

saamhorigheid van deze volken te versterken door het vriendschappelijk bespreken van gemeenschappelijke moeilijkheden. Helemaal naar wens is dit helaas niet gegaan. „Témoignage Chrétien“ schrijft hierover o.a.: „Afwezig waren de Spanjaarden, de Joegoslaven, de Grieken, Turken en Cyrioten. Daarentegen waren er genodigden waarvan iedereen deed alsof men niet wist wie zij waren. Dat waren vier Algerijnse nationalist. Omdat minister-president Fanfani zich niet wilde compromitteren, gaf hij de eerste avond aan de carabinieri opdracht om de Algerijnen de toegang tot de zittingszaal te beletten. Bepaalde Fransen begonnen hun eergevoel ten toon te spreiden en verklaarden dat zij nooit in een zelfde zaal zouden plaatsnemen met de Algerijnen.“

Een vreedzame ontmoeting tussen christenen en mohammedanen is niet naar ieders zin, met name niet naar de zin van zekere hooggeplaatste Franse autoriteiten, diplomaten in Rome om precies te zijn. De telefoon tussen Rome en Parijs stond niet stil. Men moest kost wat kost het schandaal vermijden, dat Algerijnen en Fransen bijeen zouden zijn zonder te vechten?

VERENIGDE STATEN

St. Christoffor is sinds lange jaren de schutspatroon van de automobilisten en zijn beeltenis bevindt zich in allerlei vormen in de auto's. Een Amerikaanse firma heeft onlangs een nieuwigheid bedacht. Wanneer de auto meer dan honderd kilometer per uur gaat rijden, licht onder de afbeelding van de heilige een transparant op, waarop staat: Reken niet langer op me.

Die Furche.

Laat het Nederlandse leger in volle uitrusting, met losse flodders in de tassen en namaak atoombommen onder de arm, het hele land bedekken van de Ardennen tot de Pyreneeën. Verheugt u! Wat drommel, het gaat om het lot van Europa. Slagvelden kan men niet exporteren. Als dit onze specialiteit is, moet men ze ter plaatse komen consumeren. Welkom aan de gebruikers, aan klein-Europa, aan de gehele wereld, als het moet. De Franse gastvrijheid zal geen leeg woord blijken te zijn.

ENGELAND

De mannen die de proeven met de waterstofbom nemen, zijn geen monsters die uw achterkleinkinderen met radio-actieve straling willen vergiftigen. Verre van daar: zij zijn degenen die uw zoon van militaire dienst bevrijden en die uzelf in staat stellen om uw auto aan te houden.

DAILY EXPRESS

HONGARIJE

De beroemde Hongaarse komponist Zoltan Kodaly kreeg onlangs van de kommunistische autoriteiten in Boedapest opdracht om in een grote fabriek een voordracht te houden over de 'vredeskampagne van de kommunistische volkeren'. Een der aanwezigen geeft hiervan het volgende verslag: 'Kodaly betreedt de grote fabriekshal. Hij

WERELDPLEIN

FRANKRIJK

Naar aanleiding van het bericht, dat de manoeuvres van de Nederlandse strijdkrachten voortaan in Frankrijk zullen plaats vinden, merkt „Témoignage Chrétien“ o.a. het volgende op: Dit nieuws zet ons aan het denken. Wegens de groeiende bevolking en het gebrek aan ruimte en aan oefenterreinen houdt het Nederlandse leger sinds 1955 zijn manoeuvres in West-Duitsland. De militaire missie die zojuist Noord-Frankrijk heeft bezocht, heeft echter zijn voorkeur uitgesproken voor de terreinen die wij hen konden aanbieden. Frankrijk heeft de mooiste oefenterreinen ter wereld. Men zegge het voort, tot in Zuid-Amerika, tot in Quémoy! Goede oefenterreinen zijn immers ook goede slagvelden. Laten wij niet kinderachtig zijn. Laten wij ons gehele land aan de rekruten van Koningin Juliana aanbieden.

gaat langzaam door de dichtbezette rijen en beklimt het spreekgestoelte. Hij legt een zwart boek, dat hij onder de arm heeft gedragen, op de lessenaar en slaat het open. Met duidelijke stem begint hij te lezen. Maar het is geen kommunistische vredesoproep en geen regeringspropaganda wat de arbeiders en de partijfunctionarissen te horen krijgen. Onder doodse stilte hoort men toe. Kodaly leest voor uit de Bijbel, uit de brieven van de apostel Paulus. Langzaam en duidelijk, zonder haperen, klinken de woorden vanaf het met rode vlaggen versierde spreekgestoelte. De aanwezigen houden de adem in. Iedereen verwacht dat de veiligheidspolitie de komponist het spreken onmogelijk zal maken en hem misschien zelfs wel ter plaatse zal arresteren. Maar er gebeurt niets. Kodaly leest verder, totdat hij zijn Bijbel dichtklapt, weer door de grote zaal gaat en het gebouw verlaat.'

agenda

Zwolle

CINEMAGESPREK

Na vertoning van de film:

'In de schaduw van het schavot'

wordt een open gesprek gehouden over de vragen door de film opgeroepen.

Belangstellenden zijn welkom in teater DE KROON, Diezerstraat.

Toegang vrij.

zondag-
morgen
30
november
10.30 uur

Den Haag

EENMAAL GEEN MAAL

Adventdienst van Woord en Brood. Het eucharistisch Offermaal wordt gevierd en pater S. Jelsma spreekt over:

*'Geen leven zonder verwachting,
geen heden zonder toekomst'.*

Vandaag slaan velen met ons één maaltijd over om het aldus uitgespaarde geld te besteden voor de arme bewoners van Abbé Pierre's barakkenkamp in Noisy-le-Grand bij Parijs.

Belangstellenden zijn welkom in de KELDERZAAL, Binnenhof 11.

maandag
8
december
20 uur

Deventer

BIJEENKOMST

In een tweetal voordrachten voor de Volksuniversiteit spreekt pater S. Jelsma over:

'De mentaliteit der buitenkerkelijken en ontmoetingen met buitenkerkelijken op het Plein'.

woensdag
10 en 17
december
20 uur

Den Haag

KERSTNACHT-VIERING

met onze niet-katolieke vrienden en belangstellenden. Zie pagina 18.

woensdag
24
december
23 uur